

Mechorosty přírodní rezervace Velký Polom (Moravskoslezské Beskydy)

Vítězslav Plášek

Bryophytes of Velký Polom Nature Reserve (Moravskoslezské Beskydy Mts.).- Čas. Slez. Muz. Opava (A), 56: 167-171, 2007.

Abstract: Bryofloristical survey in Velký Polom Nature Reserve was carried out in 2007. Total 99 species of bryophytes were recorded there by author. As the most interesting taxa e.g. *Brachythecium starkei*, *Fissidens pusillus*, *Chiloscyphus polyanthos* var. *pallenscens*, *Jungermannia leiantha*, *Lophozia incisa*, *Nowellia curvifolia*, *Riccardia multifida* and *Trichostomum tenuirostre* can be considered.

Key words: Bryophytes, Velký Polom Nature Reserve, Moravskoslezské Beskydy Mts., threatened mosses and liverworts

Úvod

Území PR Velký Polom nebylo v minulosti nikdy podrobeno detailnímu bryologickému výzkumu. Jak ukázala excerpce literárních dat, z lokality bylo historicky udáváno pouze 9 druhů játrovek (Duda 1951, 1955; Pospíšil 1953). Navíc jakékoliv literární údaje o výskytu mechů odtud zcela chybí. Výzkum prováděný autorem v roce 2007 přináší recentní pohled na stav bryoflóry tohoto chráněného území.

Metodika

Metodika práce v terénu spočívala v detailním bryologickém průzkumu všech typů biotopů a substrátů na zpracovávané lokalitě (lesní biotopy, prameniště a údolí potoků, výchozy skalek, kmeny stromů, tlející dřevo). Většina taxonů byla rozpoznána v terénu a byla pouze zaznamenávána do škrtačích seznamů, pouze kritické a zajímavé taxony byly odebrány a po preparaci a determinaci uloženy ve sbírkách Slezského zemského muzea v Opavě (OP).

Celkem v průběhu roku 2007 proběhlo 5 terénních návštěv (1.7., 15.7., 5.8., 2.9. a 21.9.2007).

Zajímavější druhy byly zaměřeny pomocí GPS a souřadnice jsou udávány v systému WGS-84.

Nomenklatura a vyhodnocení stavu ohroženosti jednotlivých taxonů byly převzaty z práce Kučera & Váňa (2005).

Popis studovaného území

Přírodní památka Velký Polom se nachází v katastru obcí Dolní a Horní Lomná. Jako chráněné území byla vyhlášena v roce 1999. Její rozloha činí bezmála 74 hektarů. Nadmořská výška rezervace se pohybuje od 860 do 1067 m. n. m.

Rezervace zaujímá severní svahy nejvyšší hory česko-slovenského hraničního hřbetu – Velkého Polomu (1067,3 m). Zahnuje zbytky přirozených smrko-bukových porostů s vtroušenými mohutnými kleny a s příměsí jedle.

Podloží tvoří istebňanské vrstvy godulského flyše místy překryté kvartérními kamenohliníty-mi deluvii. Na severní straně se nacházejí skalní mrazové sruby. K severu vybíhající rozsochou

Úplazu je masív rozčleněn na pramenitou oblast dvou potoků (Úplaz, Jestřábí potok).

Vegetaci tvoří mozaika nevyhraněných a druhotných společenstev. Z dřevin dominuje *Picea abies*, *Fagus sylvatica*, *Acer pseudoplatanus* a *Abies alba*. V nejvyšších částech rezervace je dosti hojný i *Sorbus aucuparia*. Nejcennějšími částmi rezervace jsou zbytky přirozených porostů ve věku 200-230 let, blízké skladbou i porostní výstavbou původním lesům – věkem se řadí k nejstarším v Moravskoslezských Beskydách (cf. Weissmannová 2004). Pod vrcholovou částí jsou uměle založené smrčiny.

Positivním elementem je značné množství tlející dřevní hmoty (smrkové a bukové kmeny) – zejména v nejstarších částech rezervace a podél lesních potoků.

Seznam nalezených druhů mechorostů

V období od 1.7.2007 do 21.9.2007 bylo vykonáno 5 terénních exkurzí na studovanou lokalitu. Celkem bylo zaznamenáno celkem 99 taxonů mechorostů. Druhy jsou řazeny abecedně a zkratka za vědeckým jménem ukazuje kategorii ohroženosti druhu (cf. Kučera & Váňa 2005).

UVÁDĚNÉ ZKRATKY KATEGORIÍ OHROŽENOSTI (podle IUCN):

LC-att	LC taxa + attention list	bez ohrožení, avšak zasluhující pozornost
LR-nt	lower risk - near threatened	blízké k ohrožení v budoucnosti
VU	vulnerable	zranitelný druh

<i>Amblystegium serpens</i>	<i>Dichodontium pellucidum</i>
<i>Anastrophyllum minutum</i>	<i>Dicranum montanum</i>
<i>Atrichum undulatum</i> var. <i>undulatum</i>	<i>Dicranum scoparium</i>
<i>Blepharostoma trichophyllum</i>	<i>Diplophyllum albicans</i>
<i>Brachythecium populeum</i>	<i>Ditrichum heteromallum</i>
<i>Brachythecium reflexum</i>	<i>Eurhynchium angustirete</i>
<i>Brachythecium rivulare</i>	<i>Eurhynchium hians</i>
<i>Brachythecium salebrosum</i>	<i>Fissidens pusillus</i> LC-att
<i>Brachythecium starkei</i> LC-att	<i>Frullania dilatata</i>
<i>Brachythecium velutinum</i>	<i>Grimmia hartmanii</i>
<i>Bryum moravicum</i>	<i>Grimmia pulvinata</i>
<i>Bryum pseudotriquetrum</i>	<i>Herzogiella seligeri</i>
<i>Calyptogeia azurea</i>	<i>Heterocladium heteropterum</i>
<i>Calyptogeia integristipula</i>	<i>Homalia trichomanoides</i>
<i>Cephalozia bicuspidata</i>	<i>Homalothecium sericeum</i>
<i>Cephaloziella divaricata</i>	<i>Hypnum cupressiforme</i> var. <i>cupressiforme</i>
<i>Ceratodon purpureus</i>	<i>Isoetecium alopecuroides</i>
<i>Chiloscyphus coadunatus</i>	<i>Jungermannia gracillima</i>
<i>Chiloscyphus polyanthos</i> var. <i>pallascens</i>	<i>Jungermannia leiantha</i> LR-nt
LC-att	<i>Lepidozia reptans</i>
<i>Chiloscyphus polyanthos</i> var. <i>polyanthos</i>	<i>Leucobryum glaucum</i>
<i>Chiloscyphus profundus</i>	<i>Leucodon sciuroides</i>
<i>Conocephalum conicum</i>	<i>Lophozia hatcheri</i>
<i>Cratoneuron filicinum</i>	<i>Lophozia incisa</i> LC-att
<i>Ctenidium molluscum</i>	<i>Lophozia ventricosa</i>
<i>Cynodontium polycarpon</i>	<i>Metzgeria furcata</i>
<i>Cynodontium strumiferum</i>	<i>Mnium hornum</i>
<i>Dicranella heteromalla</i>	<i>Mnium stellare</i>
<i>Dicranodontium denudatum</i>	<i>Nowellia curvifolia</i> LC-att
<i>Dichodontium palustre</i>	<i>Paraleucobryum longifolium</i>

Pellia epiphylla
Pellia neesiana
Plagiochila porelloides
Plagiomnium affine
Plagiomnium undulatum
Plagiothecium curvifolium
Plagiothecium denticulatum
Plagiothecium laetum
Plagiothecium succulentum
Plagiothecium undulatum
Platygyrium repens
Platyhypnidium riparioides
Pleurozium schreberi
Pogonatum aloides
Pogonatum urnigerum
Pohlia nutans subsp. *nutans*
Polytrichastrum formosum
Polytrichum commune
Polytrichum juniperinum
Porella platyphylla

Pseudoleskeella nervosa
Pterigynandrum filiforme
Ptilidium pulcherrimum
Pylaisia polyantha
Racomitrium aciculare
Radula complanata
Rhizomnium punctatum
Riccardia multifida **LC-att**
Rhytidiadelphus squarrosus
Sanionia uncinata
Scapania nemorea
Scapania irrigua
Scapania undulata
Sphagnum girgensohnii
Sphagnum squarrosus
Schistidium apocarpum
Syntrichia ruralis
Tetraphis pellucida
Thuidium tamariscinum
Trichostomum tenuirostre **LC-att**

Komentář k nalezeným druhům

Celkový počet nalezených mechorostů (99 taxonů) je nadprůměrný a odpovídá zachovalosti studované lokality - zejména pak pestrosti stanovišť a substrátů.

• Epifytické mechorosty

Je to skupina mechorostů v minulosti nejvíce ohrožených imisemi a v současnosti často znovu rekolonizující původní stanoviště. Mimo zlepšující se kvality ovzduší jsou základními předpoklady pro zvýšení druhové diverzity epifytů skladba dřevin a jejich dostatečné stáří (tedy i plocha a charakter borky).

K epifytickým druhům rostoucím recentně v PR Velký Polom patří např. játrovky *Frullania dilatata*, *Metzgeria furcata*, *Porella platyphylla* a *Radula complanata* a z mechů pak *Leucodon sciuroides*, *Platygyrium repens*, *Pseudoleskeella nervosa* nebo *Pterigynandrum filiforme*.

Velmi překvapivá je absence zástupců čeledi *Orthotrichaceae*. I přes detailní výzkum nebyla nalezena ani jediná populace z skupiny epifytů! Může to být zapříčiněno silnějším imisním zatížením dané oblasti v minulosti (Kříž 1998).

• Epixylické mechorosty

Dostatečné množství tlejícího dřeva na celém území rezervace vytváří vhodné podmínky pro úspěšný rozvoj epixylických druhů. Řada z nich náleží k druhům figurujícím na červeném seznamu mechorostů ČR (Kučera & Váňa 2003).

K nejzajímavějším epixylickým druhům z játrovek patří: *Jungermannia leiantha*, *Riccardia multifida*, *Nowellia curvifolia* nebo *Lophozia incisa*. Epixylické mechy jsou v rezervaci časté a jejich populace vynikají vysokou pokryvností (*Dicranum scoparium*, *Dicranella heteromalla* nebo *Dicranodontium denudatum*), nicméně mezi nimi nebyl zaznamenán žádný vzácný nebo ohrožený druh naší bryoflory.

• Epilitické mechorosty

V rezervaci se místy vyskytují stinné balvany a kameny. Na vrcholu Velkého Polomu pak také komplexy vlhčích i sušších zastíněných skalek.

Ve skulinách těchto skalek můžeme najít z jätrovek tyto druhy: *Anastrophyllum minutum*, *Calypogeia integristipula*, *Cephalozia divaricata*, *Lophozia hatcheri* nebo *L. ventricosa*.

Ze zajímavých mechů tento substrát osídlují: *Ctenidium molluscum*, *Cynodontium polycarpon*, *C. strumiferum*, *Heterocladium heteropterum* a *Grimmia hartmanii*.

Stinné a často ostríkávané kameny podél lesních potoků porůstají populace těchto mechů: *Fissidens pusillus*, *Racomitrium aciculare* nebo *Trichostomum tenuirostre*.

• Terestrické mechorosty

Terestrická složka mechové vegetace je velmi bohatě vyvinuta. Také velikost jednotlivých populací je většinou značná. Je nicméně reprezentována pouze běžnými lesními a horskými druhy. K významnějším druhům patří pouze mech *Brachythecium starkei*.

Bohatě jsou společenstva mechorostů vyvinuta na březích lesních potoků a kolem jejich pramenišť. Najdeme zde jätrovky *Blepharostoma trichophyllum*, *Chiloscyphus polyanthos* var. *pallensens*, *Pellia epiphylla*, *P. neesiana* či *Scapania undulata*. Z mechů tu hojně roste *Bryum pseudotriquetrum*, *Dichodontium palustre*, *D. pellucidum*, popř. z rašeliníků *Sphagnum squarrosum* a *S. girgensohnii*.

Srovnání s historickými daty

Srovnání historických a recentních dat je následující:

- excerpce literatury ukázala, že z lokality bylo v minulosti udáváno pouze 9 druhů mechorostů – šlo výhradně o jätrovky (Duda 1951, 1955; Pospíšil 1953): *Anastrepta orcadensis*, *Bazzania trilobata*, *Calypogeia neesiana*, *Cephalozia bicuspidata*, *Diplophyllum taxifolium*, *Jamesoniella autumnalis* – VU (zranitelný druh - cf. Kučera & Váňa 2005), *Lophozia attenuata*, *Lophozia sudetica* a *Mylia taylorii*.
- Recentním výzkumem (r. 2007) bylo nalezeno 99 taxonů mechorostů.
- Z historických údajů se podařilo ověřit pouze jediný druh (*Cephalozia bicuspidata*) a 8 zbylých druhů tedy zůstalo recentně neověřeno.
- Celkem bylo zjištěno 98 mechorostů z lokality dosud neudávaných.
- Počet historických a recentních taxonů v PR Velký Polom celkem je: 107.

Vzhledem k tomu, že velká část z celkového počtu recentně neověřených jätrovek je v terénu dobře poznatelná, dá se předpokládat, že tyto druhy nebyly přehlédnuty a z lokality tedy zřejmě vymizely. Nicméně podmínky v rezervaci jsou velmi vhodné pro jejich znovuoobjevení v budoucnosti.

Perspektiva bryoflóry do budoucna

Lokalita je velmi substrátově bohatá a tudíž zaručuje velké spektrum různých podmínek pro rozvoj mechorostů. Nebude-li se stav rezervace měnit nebo nebude-li narušen těžbou, odvozem dřevní hmoty nebo vlivem kalamity apod., žádný větší úbytek druhů nehrozí. Naopak druhové bohatství by mohlo být posíleno o epifytické taxony, které se se zlepšující kvalitou ovzduší v regionu stále více rozšiřují.

Literatura

- D u d a J. (1951): Výsledek bryologického výzkumu Slezska II.- PSOK, Ostrava,12:487-490.
- (1955): Výsledek bryologického výzkumu Slezska III. Jatrovky moravsko-slezských Beskyd.- PSOK, Ostrava, 16:234-242.
- K ř í ž V. (1998): Ekologické činnosti významných průmyslových podniků Ostravsko-Karvinské aglomerace. In: Sborník prací z 6. konference nadace Beskydy. Ostravská Univerzita, 94 pp.
- K u č e r a J. & V á ň a J. (2005): Seznam a červený seznam mechorostů České republiky (2005).- Příroda, Praha, 23: 1-104.
- P o s p í š í l V. (1953): K rozšíření jatrovek v Moravskoslezských Karpatech.- Československé botanické listy, Praha, 53:10-12.
- W e i s s m a n n o v á H. a kol. (2004): Ostravsko. In: M a c k o v č i n P. & S e d l á č e k M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek X., AOPK ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 456 pp.

Adresa autora: Vítězslav Plášek, botanické pracoviště SZM Opava, Tyršova 1, CZ -746 01;
Katedra biologie a ekologie Přírodovědecké fakulty Ostravské univerzity, Chittussiho 10,
CZ-710 00 Ostrava, e-mail: vitezslav.plasek@osu.cz